

Podrška inicijativi zabrane pušenja u javnim prostorima (Support to the initiative on smoking restrictions in public places)

Ivan Pristaš, Luka Vončina, Verica Kralj, Slobodan Lang

Hrvatski zavod za javno zdravstvo
Škola narodnog zdravlja "dr Andrija Štampar"

Predsjednik Vlade Republike Hrvatske je na početku novog mandata izjavio namjeru da se zabrani pušenje u svim javnim prostorijama. To je najjači iskaz političke volje u smanjenju štetnog djelovanja cigareta ikada u Hrvatskoj. Štoviše, tom odlukom nije okrivio pojedince za nepovoljne zdravstvene ishode, već naglasio da je odgovornost za zdravlje raspodijeljena između države, društva, zajednice i pojedinca.

U Hrvatskoj će tijekom 2008. godine biti zabranjeno pušenje na svim javnim mjestima, to je sigurno. Takva odluka Vlade je uistinu pohvalna, kao i njena odlučnost da se čim prije provede.

Podaci iz Hrvatske zdravstvene ankete provedene 2003. godine pokazuju da je u Hrvatskoj 27,4% svakodnevnih pušača u dobi od 18 i više godina. Prema podacima Svjetske zdravstvene organizacije godišnje se u Hrvatskoj konzumira oko 1700 cigareta po stanovniku. Procjene Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo rađene prema metodologiji SZO pokazuju da od bolesti vezanih uz pušenje umre godišnje oko 9000 ljudi, odnosno 17,7 ukupno umrlih. Smatra se da puši svaka treća odrasla osoba, a od bolesti vezanih uz pušenje umre gotovo svaka peta umrla osoba. Duhanski dim sadrži više od 4000 različitih kemijskih spojeva, među kojima je najpoznatiji nikotin koji stvara ovisnost, zatim katranski spojevi koji imaju karcinogeno djelovanje, te ugljični monoksid. Pušenje povećava rizik za više od tridesetak bolesti, od kojih su najčešće kardiovaskularne bolesti i bolesti dišnog sustava, te maligna oboljenja poput raka bronha i pluća, grkljana, ždrijela, usne šupljine, jednjaka, bubrega, gušterače, vrata maternice i nekih oblika leukemije. Analiza Svjetske banke pokazala je da troškovi posljedica pušenja i utjecaja duhanskog dima, zbog kojih godišnje u svijetu umire 5 milijuna ljudi, dosegnu i 200 milijardi američkih dolara godišnje. Oni uključuju štete nastale zbog prijevremenog umiranja, troškova liječenja pušača te posljedica koje trpe društvo i obitelj.

Prema sadašnjem Zakonu o zaštiti na radu poslodavac je dužan prikladnim mjerama provoditi zaštitu nepušača od djelovanja duhanskog dima. Zabranjeno je pušenje na radnim sastancima, a također je zabranjeno pušenje u radnim prostorijama i prostorima, osim onih u kojima poslodavac iznimno utvrdi da je pušenje dozvoljeno, o čemu u takvoj prostoriji mora biti istaknut znak mjesta za pušenje. Prema sadašnjem Zakonu o ograničavanju uporabe duhanskih proizvoda potpuno je zabranjeno pušenje u zdravstvenim ustanovama, ustanovama koje obavljaju djelatnost odgoja i obrazovanja, te u ugostiteljskim objektima tipa slastičarnica i zdravljaka, a u ostalom javnom prostoru zabranjeno je pušenje osim u za to posebno označenim dijelovima, a koji ne smiju biti veći od 30% ukupne površine javnog prostora. Iako je ovaj aktualni zakon koji jako dobro definira situacije i mjere kontrole donio velike pomake u smanjenju aktivnog i pasivnog pušenja, očigledno se još uvijek nedovoljno učinkovito provodi. Vjerujemo da je većina nas bila svjedokom primjera ustrajnih kršenja ovog zakona u zadnje vrijeme.

Dobri zakoni ako se ne provode u potpunosti štetni su svim sudionicima kojih se dotiču. Administraciji predstavljaju dodatno opterećenje, donositelju zakona, inspekciji i policiji umanjuju ugled, a prekršiteljima utječu na savjest i vjeru u državni aparat. Zbog izuzetne javnozdravstvene vrijednosti najnovije inicijative Vlade Republike Hrvatske da zabrani pušenje u svim javnim prostorima, kao i zbog svega gore spomenutoga želimo aktivirati širu medicinsku javnost za pružanje podrške provedbi ove inicijative u Hrvatskoj.

Ovdje se zapravo ne zabranjuje pušenje, nego se nastoji spriječiti direktno trovanje ljudi koji borave u istim prostorima s pušačima (poglavito uslužne djelatnike) putem pasivnog pušenja, posljedice kojeg su nam vrlo dobro poznate, a čak u nekim elementima i izraženije nego kod samog aktivnog pušenja. Naravno da će se indirektno postići dalekosežniji javnozdravstveni učinak koji ima dokazano pozitivnu posljedicu ukupnog smanjenja broja pušača u populaciji, s dugoročno pozitivnim bihevioralnim učincima na slijedeće naraštaje. Dodatno, pitanje kontrole potrošnje duhana nije političko niti nacionalno već globalno javnozdravstveno pitanje.

Zakoni koji osiguravaju okoliš bez duhanskog dima donose neospornu dobrobit, a ta je dobrobit pokrenula nezaustavljive aktivnosti pojedinaca, javnozdravstvenih djelatnika, nevladinih

organizacija, lokalnih zajednica i vlada kako bi za sebe i svoje stanovništvo osigurali zrak bez pušačkog dima.

U zadnjih nekoliko godina u Europi i svijetu sve veći broj zemalja donosi propise kojima se zabranjuje pušenje na javnim mjestima. Spomenimo samo neke: Sjedinjene Američke Države, Engleska, Francuska, Finska, Slovenija, Irska, Švedska, itd. I iako, kao što je već napomenuto, navedene restrikcije najviše koriste nepušačima s obzirom da ih spašavaju od štetnih posljedica pasivnog pušenja, različite studije iz SAD-a pokazale su da su zabrane rezultirale i smanjenjem potrošnje duhanskih proizvoda između 4 i 10%. Studija britanskog „Royal College of Physicians“ iz 2005. godine procijenila je da bi zabrana pušenja na javnim mjestima u Velikoj Britaniji ostvarila uštedu zdravstvenom sustavu od otprilike 832 milijuna funti godišnje. U Italiji se u prvih deset mjeseci zabrane pušenja na javnim mjestima u 2005. godini prodaja cigareta smanjila za 5,7%.

Izvještaji zemalja koje su prve donijele takve zakone pokazuju da je u tim zemljama smanjen broj pušača (što doprinosi poboljšanju njihovog zdravlja i zdravlja ljudi s kojima žive i rade), a zakone podržavaju jednako pušači i nepušači, a uz sve to nije došlo do ekonomskog gubitka u ugostiteljskim sektorima tih država. Svi ovi rezultati posljedica su promjene legislative uz opsežne medijske pripreme populacije i multisektoralnu suradnju na kvaliteti provođenja novouvedenih mjera.

Vodeći ljudi u zdravstvu (dekani medicinskih fakulteta, ravnatelji zavoda za javno zdravstvo, ravnatelji klinika, bolnica i domova zdravlja, zdravstveni intelektualci) sindikati zaposlenika u uslužnim djelatnostima, udruge za promicanje zdravlja i svi ostali subjekti kojih se zakon tiče trebali bi dati najprije javnu podršku inicijativi, a zatim i praktičnu podršku u provođenju zakona stavivši se na raspolaganje u osmišljavanju projekta i predviđanja mogućih prepreka u provedbi. Kako ova odluka ima utjecaj na više privrednih sektora i širi društveni život teško će se kvalitetno provoditi bez prethodne sveobuhvatne podrške, a kasnije i ugradnje shvaćanja štetnosti pušenja u kulturni identitet naših građana.

Ispred Hrvatskog časopisa za javno zdravstvo pozivamo sve gore navede odgovorne osobe bez obzira na političku opredijeljenost da izađu u javnost s podrškom i prijedlozima za kvalitetno provođenje ovih najnovijih mjera. Časopis će rezervirati prostor za sve koji to žele, ponudit će Vladi podršku u javnom monitoriranju procesa provedbe i pomoći u koordinaciji stručnjaka koji se već dulje vrijeme zalažu za suzbijanje pušenja u Hrvatskoj.